

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Villa Herman Teirlinck in Linkebeek

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Villa Herman Teirlinck, Linkebeek, Koekoekpad 21 – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/23100/103.1

Pevernagie Thomas

7/05/2018

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.2.1.	De gemeente Linkebeek, situering en historiek	4
1.2.2.	Opkomst van het toerisme	5
1.2.3.	De Brabantse fauvisten & 'Van Nu & Straks'	6
1.2.4.	Herman Teirlinck in Linkebeek	7
1.2.5.	De Villa Herman Teirlinck	8
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	10
1.3.1.	Ruimtelijke context en inplanting	10
1.3.2.	Exterieur	11
1.3.3.	Interieur	12
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	14
2.	Evaluerend gedeelte	14
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	15
2.1.1.	Historische waarde	15
2.1.2.	Architecturale waarde	18
2.2.	Motivering van het type bescherming	19
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	19
2.4.	Juridische toestand	19
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	19
2.4.2.	Ruimtelijke Ordening:	20
3.	Beheersvisie	20
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	20
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	20
4.	Bronnen	20
4.1.	Archieven	21
4.1.1.	Kadasterarchief Vlaams-Brabant	21
4.1.2.	Letterenhuis Antwerpen	21
4.2.	Mondelinge en schriftelijke bronnen	21
4.3.	Literatuur	21
4.4.	Internetbronnen	22
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	22
5.1.	Omgevingsplan	23
5.2.	Fotobijlage	23
5.3.	Documentatie	23

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Situering

De Villa Herman Teirlinck is gelegen aan het Koekoekpad 21 in Linkebeek (Vlaams Brabant). De voormalige schrijverswoning ligt op een afgezonderd perceel aan de rechteroever van de Koekoekbeek. Deze kleine waterloop ontspringt in het Dwersbosdomein in Beersel en mondt uit in de Linkebeek. De woning ligt ten zuidwesten van de dorpskern van Linkebeek nabij de grens met Beersel aan het wandelpad dat de Brouwerijstraat en de Alsebergsesteenweg met elkaar verbindt. De woning is nagenoeg de enige aanbouw aan het Koekoekpad en ligt afgelegen in de beekvallei. Het goed is momenteel niet te bereiken met de wagen.

1.2. Historisch overzicht

1.2.1. De gemeente Linkebeek, situering en historiek

Linkebeek is een Vlaams-Brabantse facilititeitengemeente die deel uitmaakt van de Vlaamse Rand rond het Brussels Hoofdstedelijk Gewest¹. De gemeente ligt in het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde. In het noorden, oosten en zuidwesten grenst Linkebeek respectievelijk aan de gemeentes Ukkel, Sint-Genesius-Rode en Beersel. De gemeente is geëvolueerd van een traditioneel klein landbouwdorp tot een voorstedelijke residentiële gemeente met villawijken. Linkebeek is nog steeds een bijzonder groene gemeente, waarbij de helft van de oppervlakte uit landbouwgrond en bos bestaat. De dorpskern is ingeplant op een vrij steile heuvel in het noordwesten van de gemeente, de zogenaamde Kerkberg, waarop het dorpsplein met de beschermde Sint-Sebastiaanskerk gelegen zijn. Verder kent de gemeente nog een aantal kleinere woonconcentraties in het oostelijk deel van het grondgebied: Oplinkebeek (ten noorden van de spoorweg Brussel-Nijvel-Charleroi en ten westen van de Perkstraat), Hollebeek (ten noorden van de spoorweg Brussel-Nijvel-Charleroi en ten oosten van de Perkstraat) en Boesdaal (het meest zuidelijke gebied van de gemeente, ten zuiden van de wijk 't Holleken). Linkebeek maakt deel uit van de Zennevallei en kent een heuvelachtig landschap, doorsneden door diepe dalen die doorheen de tijd gevormd werden door de talrijke waterlopen². De Linkebeek is de hoofdbeek. Andere belangrijke waterlopen zijn de Wijnborrebeek, de Kellebeek, de Jezuietenbeek en de Koekoekbeek (Dwersbosbeek). Verder kent het drassig gebied een groot aantal vijvers, waaronder de kweekvijvers van het INBO in het Dwersbos en de Vijversdreef.

De gemeente zou tot ver in de 19de eeuw een geïsoleerde landbouwgemeenschap in de groene rand rond Brussel blijven. Door de aanleg van de Alsebergsesteenweg in 1742 ten zuidwesten van de dorpskern verloor de gemeente haar functie als doorgangsgemeente tussen Brussel en Wallonië³. Handelaars en reizigers lieten het landbouwgebied links liggen. Linkebeek ontplooidde zich in de 19de eeuw als een traditionele

¹ Behoudens de vermelde bronverwijzingen is onderstaande paragraaf gebaseerd op de gemeente-inleiding van Zaventem in de inventaris van het onroerend erfgoed – zie: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2011: *Linkebeek* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121474> (geraadpleegd op 17 januari 2017).

² THEYS C. & GEYSELS J. 1957: *Geschiedenis van Linkebeek*, Brussel, 14-17.

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED. 2011: *Linkebeek* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121474> (geraadpleegd op 17 januari 2017).

landbouwgemeenschap: de voornaamste teelten waren tarwe, koren, haver, aardappelen en klavers⁴. De gemeente kende haast geen industriële activiteiten. Het onaangeroerde, groene karakter van Linkebeek met haar schilderachtige beekvalleien zou de gemeente aan het eind van de 19de eeuw economisch doen heropleven als toeristische trekpleister in de groene rand van Brussel.

1.2.2. Opkomst van het toerisme

Van revolutionaire betekenis voor de gemeente was de aanleg van de spoorlijn Brussel-Nijvel-Charleroi vanaf 1873⁵. In dat jaar werd met de werken aan het spoor tussen Ukkel, Linkebeek en Sint-Genesius-Rode gestart. Het was echter wachten tot het jaar 1879 vooraleer de gemeente over een eigen halteplaats zou beschikken⁶. Het eigenlijke stationsgebouw in Linkebeek werd pas rond de eeuwwisseling opgeleverd. De verbinding met Brussel via het spoor gaf aanleiding tot een sterke opgang van het dagtoerisme in de streek. De trein bracht vele wandelaars en dagtoeristen naar het mooie, ongerepte Linkebeek. Voor de Brusselaars stond de gemeente stilaan bekend als 'la petite Suisse brabançonne'⁷. Aanvankelijk werden enkel in het weekend treinen ingelegd, éénmaal 's morgens en 's avonds. Door de onvoorziene toestroom van pendelaars werd een betere verbinding tussen Brussel en Linkebeek onafwendbaar⁸. De herontdekking van de natuurlijke charmes van de streek door de Brusselaars deed de gemeente na 1890 economisch heropleven. De sterke bloei van het dagtoerisme gaf aanleiding tot de bouw van verschillende cafés, restaurants, hotels en zogenaamde 'laiteries' in de streek. Gekende voorbeelden waren het *Hôtel de Linkebeek*, *À l'Île de Robinson*, *Au Moulin Rose* en het *Grand Café de la Gare*. Ook de plaatselijke brouwerijen deden gouden zaken. De brouwerij van Edmond Theunissen, gekend voor haar faro-bier en het geuzebier 'Geuze de Linkebeek', werd tussen 1890 en 1910 tot viermaal toe uitgebreid⁹. In 1902 openden de gebroeders Dominique en François Van Haelen een brouwerij 'La Fontaine' langs de Alsebergsesteenweg ter hoogte van de Put van Kalevoet¹⁰. Hoewel de brouwerij zelf op het grondgebied van Beersel lag, bevond de brouwerswoning zich in Linkebeek in de Brouwerijstraat¹¹. De brouwerij Van Haelen had niet alleen een stevige reputatie in het brouwen van geuze en kriel, maar stond eveneens bekend als artistiek trefpunt voor verschillende kunstenaars en schrijvers die zich in de zuidelijke rand van Brussel kwamen

⁴ THEYS C. & GEYSELS J. 1957: *Geschiedenis van Linkebeek*, Brussel, 129-131.

⁵ GEYSELS A. 2016: *Aanvullingen bij de geschiedenis van Linkebeek* (L32 De spoorwegen: vanaf de aanleg tot het GEN).

⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED. 2011: *Linkebeek* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121474> (geraadpleegd op 17 januari 2017).

⁷ VAN DEN BOSSCHE S. 2006: 'In een schamel dorp, onder schamele landmensen een toeverlaat te zoeken': Herman Teirlinck in Linkebeek, *Vlaanderen*, 55.311, 139.

⁸ Deze kwam er op expliciete vraag van de dagtoeristen zoals blijkt uit de persberichten uit die tijd: "*Il n'est pas étonnant, dès lors, que de vives protestations s'élèvent contre l'organisation défectueuse du service de la station qui dessert ce coin de nature charmant.*" – zie: S.N. 1899: Au jour le jour: échos de la ville, *L'Indépendance Belge*, 24/06/1899.

⁹ GEYSELS A. 2009: Linkebeek vroeger en nu: Langs de Alsebergsesteenweg (7): De Brouwerij Theunissen (Plumka), *Sjoenke*, 48.304, 11-12 ; AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED. 2010: *Brouwerijcomplex* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/212509> (geraadpleegd op 17 januari 2017).

¹⁰ GEYSELS A. 2008: Linkebeek vroeger en nu: Langs de Alsebergsesteenweg (4), de brouwerij Van Haelen, *Sjoenke*, 48.298, 8-9.

¹¹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED. 2010: *Brouwerswoning* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/212507> (geraadpleegd op 17 januari 2018).

vestigen¹². Rond de eeuwwisseling werd het residentieel potentieel van het ongerepte, groene Linkebeek stilaan ontdekt. De gemeente werd na 1890 een aantrekkingspool voor de stedelijke middenklasse, die in het heuvelachtig landschap met haar uitzonderlijke vergezichten een buitenverblijf of tweede woonst wenste te bouwen. Vanaf het begin van de 20ste eeuw werden een groot aantal gronden verkaveld voor de bouw van villa's en landhuizen. De vroeg 20ste-eeuwse villabouw concentreerde zich voornamelijk in de schilderachtige omgeving van de Wijnbrondal, het Holleken en Oplinkebeek. De sterke opgang van Linkebeek als verblijfs- en vakantiebestemming was ook tijdgenoten niet onopgemerkt gebleven. In 1899 berichtte de krant *L'Indépendance Belge* hier al over: "*La petite commune de Linkebeek, voisine d'Uccle, prend depuis quelques années un grand développement. De nombreuses villas s'y édifient et, le dimanche, c'est par milliers que les Bruxellois parcourent ses sentiers pittoresques et ombrageux.*"¹³. Tijdens de Eerste Wereldoorlog viel de bouwwoede even stil, maar tijdens het interbellum werden opnieuw heel wat villa's gebouwd en bleven de toeristen Linkebeek frequenteren.

1.2.3. De Brabantse fauvisten & 'Van Nu & Straks'

Het idyllische Brabants heuvellandschap ten zuiden van Brussel bleek niet enkel voor de dagtoeristen een openbaring. Het ongerepte, groene karakter van de gemeente Linkebeek werd ook opgemerkt door jonge kunstenaars en schrijvers die allen haar uitzonderlijke landschappelijke kwaliteiten prezen. Een aantal onder hen zochten de landelijke rust op en vestigden zich in de onmiddellijke omgeving. Linkebeek ontpopte zich rond de eeuwwisseling tot een artistieke kolonie waar de uit Brussel uitgeweken avant-garde zich kon terugtrekken en bezinnen¹⁴. Het betrof in de eerste plaats luministische schilders en postimpressionisten – allen min of meer geïnspireerd door James Ensor – die het gejaagd stadsleven trachtten te ontvluchten¹⁵. Een aantal onder hen zouden de beekvalleien en Linkebeekse vergezichten vastleggen op doek. Naast Ferdinand Schirren, Willem Paerels, Auguste Oleffe, Charles Dehoy, Edgard Tytgat, Rik Wouters en Louis Thévenet troffen we in de nabije omgeving: Jehan Frison, Rodolf Wytsman en Benoit Vandenbossche, nagenoeg allen woonachtig te Linkebeek. Sommigen kenden elkaar reeds van de kunstkring *Le Labeur*, opgericht in 1897 op initiatief van Auguste Oleffe, of het vrije kunstenaarsatelier *L'Effort* in Brussel. Het merendeel van de schilders streek pas na de eeuwwisseling in Linkebeek en omstreken neer. Daar vormden zij vrijwel onmiddellijk een kunstenaarsgroep rond de geuzebrouwer en mecenas François Van Haelen (1872-1939)¹⁶. De brouwerij 'La Fontaine' in de Alsebergsesteenweg aan de 'Put van Kalevoet' bleek de ideale uitvalsbasis, strategisch gelegen op de grens tussen de gemeenten Linkebeek, Ukkel, Beersel en Drogenbos. François Van Haelen trad op als weldoener en mecenas en voorzag het gezelschap genereus van spijs en drank. De brouwer kocht regelmatig werken aan en liet een deel van zijn brouwersatelier inrichten tot privé galerij voor zijn eigen collectie. De woning en brouwerij vormde de vaste ontmoetingsplek van de uitgeweken artistieke vrijdenkers. De 'Calevoeters' of 'Zenneschilders' van Linkebeek en omstreken gingen de geschiedenis in als de Brabantse fauvisten omwille van hun uitgezuiverd coloriet en vrije, anti-academische schilderstijl¹⁷. Na zijn aankomst in Linkebeek in 1905 zou ook Herman

¹² DUVOSQUEL J.-M. & DE BECKER U. 1994: *Het Brabants fauvisme: de verzameling François Van Haelen*, Brussel, 11-39.

¹³ S.N. 1899: Au jour le jour: échos de la ville, *L'Indépendance Belge*, 24/06/1899.

¹⁴ DE GEEST J. 1994: Het lot van een artiestenkolonie, in: DUVOSQUEL J.-M. & DE BECKER U., *Het Brabants fauvisme: de verzameling François Van Haelen*, Brussel, 87-91.

¹⁵ VAN DEN BOSSCHE S. 2006: Herman Teirlinck en het luministisch impressionisme. Een bundel beschrijvingen als additionele ode aan de schilderkunst, in: DE CLERCQ & VAN DEN BOSSCHE S., *Zangers der groene warande: beelden van de literair-historische groene rand rond Brussel*, Leuven, 104-107.

¹⁶ DE BECKER U. 1994, François Van Haelen (1872-1939): Brouwer en Mecenas, in: DUVOSQUEL J.-M. & DE BECKER U., *Het Brabants fauvisme: de verzameling François Van Haelen*, Brussel, 11-39.

¹⁷ S.N. 1979: *De Brabantse fauvisten*, Brussel, 120.

Teirlinck zich bij dit kosmopolitisch gezelschap van Nederlanders, Brabanders en Brusselaars aansluiten¹⁸. Hij ontpopte zich er vrij snel tot spilfiguur in het libertijns, artistiek vooruitstrevend milieu en introduceerde er nieuwe kunstenaars, waaronder Willem Paerels (1878-1962) bij geuzebrouwer François Van Haelen.

De ongerepte natuur oefende niet alleen een sterke aantrekking uit op de schilders. Ook schrijvers en dichters frequenteerden de streek en lieten zich inspireren door de kabbelende beekvalleien in het Brabants heuvellandschap. Prosper Van Langendonck (1862-1920) streek er als één van de eersten neer en schreef er in 1891 het emblematisch gedicht 'Naar Linkebeek'¹⁹. In het kielzog van deze invloedrijke literator zouden verschillende schrijvers er de stilte en het natuurschoon komen opzoeken. Samen met August Vermeylen, Emmanuel de Bom en Cyriel Buysse richtte Van Langendonck in 1893 het literair tijdschrift *Van Nu en Straks* op in een poging de Vlaamse letteren nieuw leven in te blazen²⁰. De bijdrages handelden over literatuur en de beeldende kunsten en vormden als dusdanig de spreekbuis van de Vlaamse fin-de-siècle beweging. Voor de vormgeving en het grafisch werk werden kunstenaars als Henry van de Velde, James Ensor, Georges Minne, Xavier Mellery en Jan Toorop aangezocht. De redactie van het baanbrekend tijdschrift werd tussen 1896 en 1901 grotendeels vanuit Verrewinkel gecoördineerd. De dichters zochten elkaar op in de Sint-Elooishoeve in dit kleine gehucht op de grens tussen Ukkel en Linkebeek om er over kunst en literatuur te filosoferen. August Vermeylen en Alfred Hegenscheidt betrokken er in de zomer van 1896 regelmatig kamers. Het schrijverscollectief stond om die reden ook bekend als de 'Academie van Verrewinkel'²¹.

1.2.4. Herman Teirlinck in Linkebeek

In navolging van August Vermeylen en Prosper Van Langendonck zou ook de jonge schrijver Herman Teirlinck zich in het voorjaar van 1905 in Linkebeek komen vestigen²². Teirlinck had juist zijn betrekking als ambtenaar aan de Brusselse stedelijke Dienst Schone Kunsten opgegeven om zich volledig op het schrijverschap te kunnen richten²³. Linkebeek bleek de ideale artistieke voedingsbodem voor het jonge schrijverstalent. Teirlinck vond er vrijwel onmiddellijk aansluiting bij de kunstenaarsgroep rond de figuur van brouwer Van Haelen, waarbij hij zich al snel tot spilfiguur van het collectief zou ontpoppen. De invloed van de Brabantse fauvisten en het nalatenschap van de Van Nu en Straksers in Linkebeek is bepalend geweest voor het literair werk van Teirlinck dat na 1905 tot stand kwam. Hij werkte er onmiddellijk na zijn komst aan een reeks impressionistische prozagedichten die in 1906 gebundeld werden onder de noemer *Zon*²⁴. In een aantal vrije beschrijvingen trachtte hij het luministisch impressionisme van zijn schilderende vrienden literair gestalte te geven. Zo zijn er in de bundel parallellen te trekken met het beeldend werk van onder

¹⁸ DE BECKER U. 1994, François Van Haelen (1872-1939): Brouwer en Mecenas, in: DUVOSQUEL J.-M. & DE BECKER U., *Het Brabants fauvisme: de verzameling François Van Haelen*, Brussel, 23.

¹⁹ GEYSELS A. 2004: Linkebeek vroeger en nu: Wijk Verrewinkel (5), de Sint-Elooishoeve en Prosper Van Langendonck, *Sjoenke*, 44.254, 6-7.

²⁰ DE CRITS F. 1993: *Brussel en het fin-de-siècle: 100 jaar Van Nu en Straks*, Antwerpen, 15-16.

²¹ MUSSCHOOT A. M. & VAN ELSLANDER A. 1982: *Van Nu en Straks 1893-1901*, 's-Gravenhage, 32.

²² VAN DEN BOSSCHE S. 2006: 'In een schamel dorp, onder schamele landmensen een toeverlaat te zoeken': Herman Teirlinck in Linkebeek, *Vlaanderen*, 55.311, 140-141.

²³ VAN DEN BOSSCHE S. 2017: *Ge zijt zoveel mensen geweest: Herman Teirlinck (1879-1967)*, Antwerpen, 194.

²⁴ VAN DEN BOSSCHE S. 2006: *Zon, Linkebeek en luministisch impressionisme: een bundel verzamelde beschrijvingen van Herman Teirlinck als additionele ode aan de schilderkunst*, in: VAN DEN BOSSCHE S., *Op zoek naar gestalten: artistieke verkenningen in literair-historisch perspectief*, Antwerpen, 29-76.

meer Louis Thévenet en Ferdinand Schirren. In Linkebeek zocht Herman Teirlinck de literaire vernieuwing op met zijn taal-impressionisme. In zijn vrije beschrijvingen trachtte hij het kleurenspeel van natuur, licht en ruimte in woorden te vatten²⁵. Een aantal beschrijvingen uit de bundel *Zon* refereren op directe wijze aan het interieur en de schilderachtige omgeving van de eigenwoning die hij in 1905 aan de Koekoekbeek liet optrekken. Niet alleen op literair-artistiek vlak toonde Teirlinck zich bijzonder bedrijvig in Linkebeek. Als jonge intellectueel paste hij er zich vrijwel onmiddellijk in het sociale en culturele leven in. Teirlinck lag er aan de basis van de oprichting van de eerste volksbibliotheek in 1910²⁶. Ook werd hij de drijvende kracht achter het amateurtoneelgezelschap De Eendracht dat in 1901 in een herberg aan de Processieweg opgericht werd. Teirlinck werd reeds in 1906 als erevoorzitter aangesteld en coördineerde nagenoeg alle activiteiten van de plaatselijke toneelkring. Hierbij nam hij zowel de rol van schrijver, als die van decor- en kostuumontwerper, componist en regisseur op. Bovendien stond Teirlinck voor een aantal stukken zelf op de Linkebeekse planken. De schrijver zou zich naast zijn artistieke en literaire bezigheden eveneens in toenemende mate inlaten met de gemeentelijke politiek. In het verkiezingsjaar van 1911 schaarde Teirlinck zich achter de kandidatuur van de rijke kanthandelaar Max Müser die in Linkebeek opkwam als lijsttrekker van de liberale partij²⁷. Teirlinck voerde op een creatieve, ludieke en vaak spottende manier campagne en ontpopte zich tijdens de woelige electorale strijd tot een begenadigd redenaar en volksvermaker. Hoewel Herman Teirlinck tot 6 juli 1921 gedomicilieerd bleef in zijn woning aan het Koekoekpad, bleef hij er met zijn gezin slechts tot 1912 wonen²⁸. Begin april 1913 vestigde de 34-jarige Teirlinck zich in Sint-Jans-Molenbeek, waar hij de leiding van het meubelatelier De Cunsel van zijn overleden schoonbroer overnam. De Linkebeekse periode gold echter als één van de meest creatieve periodes van het jonge schrijverstalent en is bepalend geweest voor zijn doorbraak als schrijver en toneelauteur. De artistieke kruisbestuiving die er rond de eeuwwisseling tussen de beeldende kunsten en de Vlaamse letteren plaatsvond heeft de loopbaan van Teirlinck definitief richting gegeven.

1.2.5. De Villa Herman Teirlinck

Op 15 april 1905 streek de 26-jarige Herman Teirlinck samen met zijn vrouw Mathilde Lauwens en dochter Stella neer in Linkebeek. Met het prijsgeld van de Provinciale Prijs voor Letterkunde van de Provincie Brabant voor zijn bundel *De doolage* had hij reeds een afgelegen perceel aan de rechteroever van de Koekoekbeek aangekocht in het zogenaamde Heuvelveld²⁹. Het stuk grond in de beekvallei ten zuiden van de dorpskern was eigendom van Petrus Van Uffelen, uitbater van het naburig café-restaurant *À l'Île Robinson* in de Vijversdreef³⁰. Deze laatste bezat verschillende gronden en vijvers in de valleibedding voor het tuinbouwbedrijf en de boomkwekerij die hij naast het café-restaurant runde. De koop werd geregistreerd bij notarisakte van 5 september 1903³¹. De gegevens in het kadaster

²⁵ VAN DEN BOSSCHE S. 2006: *Zon, Linkebeek en luministisch impressionisme: een bundel verzamelde beschrijvingen van Herman Teirlinck als additionele ode aan de schilderkunst*, in: VAN DEN BOSSCHE S., *Op zoek naar gestalten: artistieke verkenningen in literair-historisch perspectief*, Antwerpen, 29-76.

²⁶ GEYSELS A. 2008: *Linkebeek vroeger en nu: Herman Teirlinck – deel 1, Sjoenke*, 48.299, 8-9.

²⁷ VAN DEN BOSSCHE S. 2006: 'In een schamel dorp, onder schamele landmensen een toeverlaat te zoeken': Herman Teirlinck in Linkebeek, *Vlaanderen*, 55.311, 145-146

²⁸ VAN DEN BOSSCHE S. 2017: *Ge zijt zoveel mensen geweest: Herman Teirlinck (1879-1967)*, Antwerpen, 304

²⁹ VANHEMELRYCK F. 1979: Herman Teirlinck tussen Zenne en Zoniën, in: VANHEMELRYCK F., DE BECKER U., BOUSSET H., et. al., *Herman Teirlinck, s.l.*, 65

³⁰ Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Kadastrale legger Linkebeek, artikel 525

³¹ GEYSELS A. 2009: *Linkebeek vroeger en nu: Langs de Alsebergsesteenweg (6): Huize Herman Teirlinck, Sjoenke*, 49.302, 9

geven echter het jaar 1904 als jaar van de eigendomsoverdracht op³². In de kadastrale legger wordt Herman Ludovicus César Teirlinck-Lauwens als koper aangeduid van een stuk bouwgrond in het Heuvelveld, gekadastrerd Sectie A, 298 met een oppervlakte van 17 are 40 centiare³³. Het perceel grenst aan de noordelijke zijde aan het smalle pad dat langsheen de Koekoekbeek loopt. Dit wandelpad werd vanaf 1906 – hoogstwaarschijnlijk op vraag van Teirlinck zelf na de voltooiing van zijn woning – Koekoekpad gedoopt. Op 28 juni 1905 willigde de gemeente reeds diens verzoek in om het pad voor zijn eigendom deels te verleggen om over voldoende bouwruimte te beschikken³⁴. Op het smalle perceel langsheen het wandelpad liet Teirlinck een landelijke losstaande woning optrekken. Hoogstwaarschijnlijk werd de bouw ten dele gefinancierd door Teirlincks mecenas en goede vriend Alexandre Hess (1879-1968)³⁵. Deze vermogende bankier en verzekeringsmakelaar van Duitse origine was directeur van de Brusselse zetel van de lijfrente- en verzekeringsmaatschappij *L'Ancre de Vienne* en bezat een imposant landgoed aan de Alsebergsesteenweg in Linkebeek. Teirlinck was er regelmatig te gast en hield tot midden de jaren 1940 nauw contact met de familie Hess. Voor de bouw van de woning dienden aanzienlijke grondwerken uitgevoerd te worden om het drassig terrein in de valleibedding van de Koekoekbeek op te hogen. De zonen van boomkweker Petrus Van Uffelen nivelleerden het terrein met ettelijke kruiwagens aarde die voor de aanleg van een nabijgelegen vijver aan- en afgevoerd werden³⁶. De vijvers werden naderhand door de familie Van Uffelen benut voor de kweek van waterplanten.

De woning aan het Koekoekpad in sobere cottagestijl werd door Teirlinck zelf uitgetekend³⁷. Vermoedelijk liet de schrijver zich inspireren door het stichtend voorbeeld van de villa Bloemenwerf, een uiterst persoonlijke realisatie uit 1895 van zijn vriend Henry van de Velde (1863-1957). Deze laatste ontwierp als autodidact een eigen woning in cottagestijl voor hem en zijn vrouw Maria Sèthe in het naburige Ukkel. Net als van de Velde trachtte Teirlinck zijn woonst in Linkebeek als *Gesamtkunstwerk* op te vatten. Naar eigen zeggen stond hij zelf in voor het ontwerp van het merendeel van het meubilair en de aankleding van de woning³⁸. Op 21 januari 1908 werd Teirlinck in Linkebeek geïnterviewd door de jonge Antwerpse correspondent André de Ridder. Diens beschrijvingen over de kunstenaarswoning werpen een licht op de oorspronkelijke aankleding en inrichting van de woonvertrekken: *"tegen de muren schilderijen van Fransche en Hollandsche impressionisten, kunstphotos van Van Eyck en Rembrandt; te midden der kamer eene vleugelpiano; een ruwsteenen schouw, met zwart-émail-blinkend vuurbeslag; op de deuren, waarvan, grillig en breed-gebogen, de plinten spannen, blinken de koperen sloten; over de donkere kast, met grillig-blanke lijsten rond de vele geslepen spiegeltjes, stroomt een teer en innig licht uit de veelkleurige ruitjes van boven de vensters. Achter een zware,*

³² Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Kadastrale legger Linkebeek, artikel 760

³³ Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Kadastrale legger Linkebeek, artikel 760

³⁴ Geoloket Vlaams-Brabant, Atlas der Buurtwegen, Document/LNK_PW_001.jpg [online], <http://geo.vlaamsbrabant.be/atlasbuurtwegen> (geraadpleegd op 17 januari 2018)

³⁵ VAN DEN BOSSCHE S. 2017: *Ge zijt zoveel mensen geweest: Herman Teirlinck (1879-1967)*, Antwerpen, 194-195

³⁶ Hoogstwaarschijnlijk betreft het de vijver die zich ten noorden van de woning Teirlinck bevindt en die op het eigendom van Petrus Van Uffelen uitgegraven werd. De siervijver ten oosten van het goed is van latere datum en werd pas na 1950 aangelegd. – GEYSSELS A. 2009: *Linkebeek vroeger en nu: Langs de Alsebergsesteenweg (6): Huize Herman Teirlinck, Sjoenke*, 49.302, 9

³⁷ Interview met Herman Teirlinck door André de Ridder (1908), *"Ik heb het plan zelf geteekend, daarbij, geen enkel voorwerp in huis, of ik heb zelf eerst eene teekening ervoor gemaakt."* – zie: DE RIDDER A. 1909: *Onze schrijvers geschetst in hun leven en werken. Tweede bundel (Vlaamsche schrijvers)*, Baarn, 10

³⁸ *"Ge kunt denken wat 'n werk me dat gekost heeft, aldus den vorm van elk ding, van de kachels, van de lampen, van de kussen, van de tafels en stoelen, van de deuren en vensters, van de sloten te stipuleeren..."* – zie: DE RIDDER A. 1909: *Onze schrijvers geschetst in hun leven en werken. Tweede bundel (Vlaamsche schrijvers)*, Baarn, 10

*teergeele draperij, werkt Teirlinck: zijne oogen hebben zicht over de verre velden; wanordelijk, lagen boeken en tijdschriften, papieren en brieven, op de tafel dooreen geworpen*³⁹. Het interieur ademde de sfeer van de Vlaamse Primitieven uit in de geprononceerde zolderingen met moerbalken, de opgemetselde schouwmantel, de houten lambrisering en het koperen deurbeslag. De foto-opname van de woonkamer die Teirlinck De Ridder naderhand toestuurde, lijkt diens woordelijke beschrijvingen te bevestigen⁴⁰. Mathilde Lauwens leunt tegen de vleugelpiano aan. In de nis boven de haardpartij prijkt een gipsen borstbeeld van een jonge knaap dat toe te schrijven valt aan Ferdinand Schirren (1872-1944). Hoogstwaarschijnlijk betreft het een voorstudie van de portretbuste van de zoon van de Franse schilder Henri Ottmann (1877-1927), een vriend van Willem Paerels, waarvan het brons zich thans in de collecties van de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België bevindt⁴¹. Ondanks de traditionele, regionalistische aankleding van de woning getuigden de uitgestalde werken van Teirlincks eigentijdse smaak.

Tot het midden van de 20ste eeuw was de valleibedding waarin de villa gelegen is relatief onbegroeid. In de periode 1956-1957 werden de gronden deels opgehoogd met grond afkomstig van de graafwerken voor de aanleg van de Brusselse Ring. In de tweede helft van de 20ste eeuw raakte de valleibedding van de Koekoekbeek stilaan bebost. In het perceel aan oostelijke zijde grenzend aan de woning van Teirlinck werd midden jaren 1950 een uitgestrekte vijver uitgegraven. Deze werd aangelegd als siervijver en kende tot medio 2014 een vijvereiland met treurwilg. Teirlinck verhuurde de woning na diens verblijf aan verwanten en familie tot het goed in 1948 te koop werd gesteld. Volgens de koopakte gingen de goederen pas op 19 augustus 1949 over naar de nieuwe eigenares, de schilderes Mignon-Wiggin. Eind jaren '50 kwam de woning vervolgens in bezit van de familie Panneels-Ghislain. Deze eigenaars stelden het goed opnieuw te huur. De woning kende in de daaropvolgende jaren verschillende huurders. De snelle opeenvolging van huurders hebben het pand weinig goed gedaan. Bij de verkoop van het pand op 12 oktober 1973 diende veel schade aan het interieur vastgesteld te worden.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

1.3.1. Ruimtelijke context en inplanting

De Villa Herman Teirlinck is een vrijstaande landelijke woning, gelegen aan het Koekoekpad te Linkebeek. Dit smalle pad volgt het bochtig verloop van de Koekoekbeek tussen de Alsebergsesteenweg en de Beukenstraat. De woning is nagenoeg de enige aanbouw langs het tracé en valt niet met de wagen te bereiken. Haar centrale ligging in de groene uitloper van het Dwersbos ten oosten van de Alsebergsesteenweg maakt dat de woning volledig ingesloten is door een dichtbegroeid groenscherm. Rond 1900 waren de percelen in de beekvallei van de Koekoekbeek echter nog grotendeels onbegroeid. Aan de oostelijke zijde bevindt zich op het aangrenzend perceel een uitgestrekte vijver. Deze dateert echter van na de bouw van de Villa Herman Teirlinck en werd pas in de jaren 1950 aangelegd. De vrijstaande woning ligt aan de zuidwestelijke zijde van een langgerekt rechthoekig perceel grenzend aan de Koekoekbeek. Achter het woonhuis bevindt zich een bescheiden bakstenen tuinhuis met vierkant grondplan. Dit losstaand volume bevindt zich aan de zuidwestelijke zijde van het perceel. De woning is omringd door een tuin die in het noordoosten langgerekt uitloopt.

³⁹ DE RIDDER A. 1909: *Onze schrijvers geschetst in hun leven en werken. Tweede bundel (Vlaamsche schrijvers)*, Baarn, 10-11

⁴⁰ Letterenhuis Antwerpen, Archief van André de Ridder, sepia gekleurde foto, T 176/P, 69153

⁴¹ Ferdinand Schirren [Antwerpen 1872 – Brussel 1944], *Jonge knaap*, masker, brons (ca. 1905), inventarisnummer 6407 – zie: onlinecatalogus van de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België [online], <http://www.opac-fabritius.be> (geraadpleegd 5 januari 2018)

De oorspronkelijke inrichting en beplanting van de tuin is niet gekend. Op het historische fotomateriaal valt duidelijk af te lezen dat de tuin relatief schaars beplant was en de percelen ten zuiden en oosten van de woning lange tijd onbegroeid bleven. Het eigendom is betreedbaar vanaf het lager gelegen Koekoekpad via een smalle bakstenen buitentrap. Deze geeft uit op een smal pad in witte en blauwgrijze tegels in mozaïekverband. Het betreft echter vloertegels die na demontage gerecupereerd werden en afkomstig zijn uit de inkompartij en centrale gang. Aan noordoostelijke zijde bevindt zich een lang uitgestrekt grasperk afgeboord met hoogstammige bomen en heesters. Aan de zuidwestelijke zijde bevindt zich een graspartij afgeboord met heesters en een lage buxushaag.

1.3.2. Exterieur

1.3.2.1. Exterieur Villa Herman Teirlinck, algemene kenmerken

Het exterieur van de Villa Herman Teirlinck is uitgewerkt in een sobere cottigestijl. De vrijstaande woning kent een relatief regelmatig grondplan en telt één bouwlaag en één dakverdieping onder een sterk hellend zadeldak, bedekt met leien. Het geheel is opgetrokken in baksteen en werd volledig bepleisterd, waarbij de geveltoppen afgewerkt werden met imitatievakwerk. Enkel het rechthoekig volume van het tuinhuis achterin het perceel werd niet bepleisterd. De bakstenen muurvlakken zijn evenwel beschilderd en kennen eenzelfde witte kleurstelling. De woning telt drie puntgevels en één lijstgevel, waarbij de gevels aan de korte zijde van de woning en deze in de noordoostelijke lengterichting uitgewerkt zijn als puntgevels. Enkel de zuidwestelijke gevel is opgevat als lijstgevel met centraal een rechthoekige, hoger oplopende uitsprong onder een lessenaarsdak. De woning heeft uitsluitend rechthoekige muuropeningen, waarvan de vensteropeningen van het gelijkvloers voorzien zijn van een hardstenen dorpel en houten latei. De vensteropeningen van de verschillende kelderramen hebben een ijzeren latei, hardstenen dorpel en diefijzers met getorste staven. Het houten schrijnwerk en originele hang- en sluitwerk bleef nagenoeg overal integraal bewaard. De ramen zijn vaak per twee of drie gekoppeld en hebben vaste bovenlichten met een kleine roedeverdeling waarin gekleurd reliëfglas steekt. Nagenoeg alle ramen op de benedenverdieping zijn voorzien van opgeklampte houten luiken van eenzelfde type. Deze kennen ter hoogte van de bovenlichten kleine rechthoekige lichtopeningen om de binnenruimtes in gesloten toestand nog deels van licht te voorzien. Het origineel luikbeslag werd in vele gevallen bewaard, zoals gehengen, duimen, nagels, luiksluitingen en -wervels (herderinnenkopjes). De vensters in de dakverdieping zijn allen in de velden van het imitatievakwerk ingewerkt. Deze zijn echter niet voorzien van buitenluiken. Het buitenschrijnwerk is overal wit en bruin geschilderd. Dit betreft echter niet de historische kleurstelling. De leien dakstructuur bestaat uit twee haaks op elkaar geplaatste zadeldaken. Deze kennen een hoge hellingsgraad en zijn sterk overkragend. Aan zuidwestelijke zijde bevindt zich het lessenaarsdak van de rechthoekige uitsprong. Het dak van het hoofdvolume telt twee schoorstenen, één aan beide uitersten, en twee klimmende dakkapellen aan noordoostelijke zijde. In het dakvlak steken verschillende originele ladderhaken. Achter de woning is in een recht stuk tussen de achterdeur en het tuinhuis een gekasseide verharding aangebracht in blauwgrijze natuursteen.

1.3.2.2. De voorgevel (noordoosten)

De noordoostelijke gevel kan als eigenlijke voorgevel aanschouwd worden en bestaat uit twee traveeën. Vooraan op de dieperliggende rechtertravee sluit een overdekt terras aan. Deze is met een okerkleurige terrastegel gevloerd. Het licht hellend zinken afdak met dakvenster wordt door vijf houten pijlers gedragen. Deze zijn in een hardstenen voetstuk verankerd en sluiten aan op de geciseleerde hardstenen plint die het terras afboordt. Tussen de pijlers is een eenvoudige geschoorde borstwering aangebracht. Eenzelfde geschoorde verbinding verstevigt de terrasconstructie onder de dakrand van het afdak. In het noordwestelijke muurvlak van de vooruitspringende linkertravee bevindt zich de voordeur. Het betreft een eenvoudige opgeklampte deur met bovenlicht die uitgeeft op het

terras. In de rechtertravee steekt een dubbele beglaasde paneeldeur met kleine roedeverdeling. Deze geeft eveneens uit op het overdekt terras. In de linkertravee bevinden zich op het gelijkvloers twee eenvoudige rechthoekige vensters. In de vensteropening aan de linkerkant steekt een drieledige raampartij. Het rechter venster is kleiner opgevat en is voorzien van decoratief uitgewerkt glas-in-lood met uilskopjes in de bovenlichten. In de geveltop is in het middelste veld van het imitatie-vakwerk een eenvoudig tweeledig raam met bovenlichten ingewerkt. Het hellend dakvlak telt twee klimmende dakkapellen van verschillend formaat. De dakkapel aan rechterzijde is breder opgevat en is beglaasd met drie gekoppelde, vierkante ramen.

1.3.2.3. De zuidoostelijke zijgevel

De zuidoostelijke zijgevel is gericht naar het belendend perceel aan zuidoostelijke zijde. De zijgevel is opgevat als puntgevel en kent een tweelaagse geveluitsprong aan de linkerkant. Deze is net als het hoofdvolume voorzien van een gepunte geveltop. Beide geveltoppen zijn afgewerkt met imitatie-vakwerk. In de geveluitsprong is op de benedenverdieping een eenvoudig rechthoekig venster ingebracht. Hierin steekt een tweeledig raam met bovenlicht. In de geveltop bevindt zich een enkelvoudig raam met bovenlicht in het middelste veld van het imitatie-vakwerk. De puntgevel van het hoofdvolume telt eveneens twee raampartijen, waaronder één drieledig raam met bovenlichten op de benedenverdieping en een tweeledig raam met bovenlichten in de dakverdieping.

1.3.2.4. De achtergevel (zuidwesten)

De achtergevel is op het zuidwesten gericht en geeft uit op een smalle, deels verharde strook die dienst doet als achtertuin. Deze lijstgevel telt drie traveeën, waarbij de middentravee opgevat is als rechthoekige, hoger oplopende geveluitsprong onder lessenaardak. In het muurvlak van deze uitsprong steken vier smalle, gekoppelde ramen met glas-in-loodbeglazing. Deze zitten vervat in het imitatie-vakwerk die de uitsprong siert. De decoratieve glaspartij sluit aan op de overloop van de hoofdtrap die zich achter de gevelwand bevindt. Onderin steken twee kelderramen die elk voorzien zijn van twee getorste diefijzers. In de rechtertravee steekt een eenvoudige opgeklampte deur met bovenlicht en een klein toiletraam. In de linkertravee steekt een drieledige raampartij met bovenlichten.

1.3.2.5. De noordwestelijke zijgevel

De noordwestelijke zijgevel grenst dicht aan de perceelsgrens en geeft uit op het smalle pad langs het Koekoekpad. Het betreft een eenvoudige puntgevel met vier rechthoekige vensteropeningen, waarvan twee op de benedenverdieping en twee in de dakverdieping. Onderaan de gevel steken twee kelderramen met getorste diefijzers. Aan de linkerkant sluit de houten uitbouw van het overdekt terras op de gevel aan.

1.3.2.6. Tuinhuis

Achterin het perceel bevindt zich aan zuidwestelijke zijde van het woonhuis het eenlaags volume van het tuinhuis. Het betreft een eenvoudig bakstenen volume met bijna vierkant grondplan voorzien van een leien zadeldak. In het dakvlak bevinden zich de originele ladderhaken. In tegenstelling tot het woonhuis is het bakstenen parement van de gevels van het tuinhuis niet voorzien van een pleisterlaag. In de noordwestelijke puntgevel van het volume steekt een dubbele beglaasde vleugel deur, waarvan het origineel hang- en sluitwerk bewaard bleef. Deze geeft uit op de achtertuin van de woning. Aan noordoostelijke zijde bevindt zich een drieledig raam met bovenlichten.

1.3.3. Interieur

1.3.3.1. Gelijkvloerse verdieping

De plattegrond van de woning is grosso modo een rechthoek. De vrijstaande woning telt een benedenverdieping, een dakverdieping en een lage zolderverdieping onder de nok. De villa is deels onderkelderd. De vertrekken op de benedenverdieping bevinden zich aan weerszijden van een smalle gang die de woning in haar dwarsas (noordoost-zuidwest) doormidden snijdt. De voordeur bevindt zich aan de zuidoostelijke zijde van het overdekt terras en geeft uit op deze centrale circulatieas. Aan weerszijden van de centrale gang bevinden zich onmiddellijk de voormalige woon- en werkkamer van de schrijver en het salon. De centrale gang geeft aan zuidwestelijke zijde uit op de hoofdtrap die de benedenverdieping met de dakverdieping verbindt. In de noordoostelijke hoek van de woning bevindt zich de keuken. Een deur onder de trap geeft toegang tot het gastentoilet en de keldertrap. De ruimtes op de benedenverdieping kregen allen een gelijkaardige afwerking. De eenvoudige rechthoekige ramen zijn vaak per twee of drie gekoppeld en hebben vaste bovenlichten. Tussen de roedes van de bovenlichten steekt gekleurd reliëfglas. Ook de opgeklampte binnendeuren hebben bovenlichten met gekleurd reliëfglas. In de meest representatieve ruimtes zijn de deurkozijnen bovenaan aanzienlijk verbreed en worden ze bekroond met een eenvoudige bordenlijst. Zowel het binnenschrijnwerk als het hang- en sluitwerk bleef nagenoeg overal integraal bewaard. In de woonkamer, het salon en de centrale gang bevindt zich het origineel enkelvoudig balkenplafond. Met uitzondering van de houten lambrisering werd de wandbekleding doorgaans door beschilderd behang of een nieuwe wandbespanning vervangen. In de meeste ruimtes werd de vloer vernieuwd of werd bovenop de bestaande vloer een nieuwe bekleding gelegd. Enkel in de woonkamer ligt de originele plankenvloer.

Via de voordeur aan het overdekt terras betreedt men de centrale gang. Deze geeft aan zuidwestelijke zijde uit op de hoofdtrap. Het betreft een eenvoudige houten bordestrap. Onder het vast tapijt ligt de originele plankenvloer. Ter hoogte van het bordes aan zuidwestelijke zijde bevindt zich een vierledige raampartij in glas-in-lood. De panelen zijn decoratief uitgewerkt met gestileerde sierbomen op stam voorzien van guirlandes en strikken. De balkvormige trappalen en balusters zijn lichtjes geprofileerd. De centrale gang is gevloerd met zeshoekige mozaïektegels met ruitvormig geometrisch patroon. Het betreft echter niet de originele vloerbekleding: oorspronkelijk lag er een eenvoudige mozaïekvloer in witte en blauwgrijze natuursteen. Een aantal vloertegels werd gerecupereerd en doet inmiddels dienst als toegangspad tussen het tuinhek en het overdekt terras. De wanden van de gang kennen een enkelvoudige geprofileerde lijst die aansluit op het schrijnwerk van de deurlijsten. De originele wandbekleding bleef niet bewaard en werd vervangen door wit geschilderd behang. In de centrale gang bevinden zich vijf binnendeuren die respectievelijk toegang geven tot de woonkamer, het salon, de keuken en de keldertrap met gastentoilet. Het betreft steeds opgeklampte deuren met bovenlicht van hetzelfde deurtype. Enkel het bovenlicht van de deur onder de trap die toegang geeft tot het gastentoilet en de keldertrap is iets groter opgevat om voldoende licht te trekken in deze smalle ruimte. Het schrijnwerk van de salon- en keukendeur sluit hoeks op elkaar aan. De kozijnen zijn bovenaan aanzienlijk verbreed en zijn voorzien van een sober lambrisering bestaand uit horizontaal latwerk. Beide deurkozijnen worden bovenaan bekroond met een bordenlijst. Een enkelvoudig balkenplafond overspant de centrale smalle gang.

Aan westelijke zijde geeft de centrale gang via een enkele opgeklampte deur uit op de woonkamer. Dit vertrek vormde de voornaamste ontvangst- en werkruimte van Teirlincks eigenwoning en werd beschreven in het interview met André de Ridder uit 1908. Het betreft een ruime, goed verlichte rechthoekige ruimte. In het westen kijkt de kamer uit op de Koekoekbeek, terwijl de raampartijen aan de zuidwestelijke en noordoostelijke zijde een zicht werpen op het omliggend weiland. In het oog springt de bakstenen schouwmantel met hardstenen schouwlijst en -wangen die de ruimte domineert. Deze bevindt zich aan noordwestelijke zijde van de woonkamer. In de bakstenen schouwboezem is een nis uitgespaard. De hardvloer bestaat uit een mozaïek van witte en blauwgrijze natuursteen en wordt afgeboord door een hardstenen plint. Deze sluit aan op de originele plankenvloer

die in de ruimte ligt. De muren zijn bekleed met een eenvoudige houten lambrisering op rugleuningshoogte. De originele wandbekleding boven de lambrisering bleef echter niet bewaard en werd vervangen door wit beschilderd behang. In de noordoostelijke wand bevindt zich een dubbele beglaasde paneeldeur die toegang geeft tot het overdekt terras. Tussen de roeden steekt spiegelglas. Deze vleugeldeur kent een decoratief vormgegeven, uitwaaiierend houten kozijn met bordenlijst.

Het noordoostelijke salon kent een soortgelijke aankleding als de eigenlijke woon- en werkkamer van Herman Teirlinck. Ook hier bleef het balkenplafond bewaard. In de zuidelijke hoek van het salon bevindt zich een schouwmantel in lichtgroene en -gele geglazuurde baksteen met houten schouwlijst en -wangen. De lijnvoering van het schrijnwerk is in art-nouveaustijl. In de schouwboezem bevindt zich een uitgespaarde nis. Onder de linoleum vloerbekleding ligt de originele planken vloer.

In de zuidoostelijke hoek bevindt zich de keuken. Deze ruimte is nagenoeg volledig vernieuwd in het laatste kwart van de 20ste eeuw. Bovenin steekt een vals, verlaagd plafond waaronder zich vermoedelijk het origineel balkenplafond bevindt. Er ligt eveneens een nieuwe tegelvloer. Tot de originele interieurelementen in deze ruimte wordt het schrijnwerk van ramen en deuren gerekend en de bakstenen schouwmantel met hardstenen detaillering die zich in de zuidelijke hoek bevindt.

1.3.3.2. Dakverdieping

De ruimtes onder de dakverdieping zijn geschikt rond een overloop met vier opgeklampte deuren met bovenlichten. Deze geven uit op twee slaapkamers, een bergruimte en de badkamer. Aan noordwestelijke zijde sluit de overloop aan op de grote slaapkamer. In deze ruimte bevindt zich in de noordwestelijke wand een bescheiden schouwmantel in geglazuurde baksteen met houten schouwlijst. In de slaapkamer ligt vast tapijt, waaronder zich vermoedelijk de originele plankenvloer bevindt. De overloop sluit aan noordoostelijke zijde aan op een bergruimte en een tweede slaapkamer. De bergruimte wordt verlicht door een klein rechthoekig raam van de dakkapel. In deze ruimte is de originele plankenvloer van de dakverdieping nog zichtbaar. Via een trapladder is er vanuit de bergruimte toegang tot een lage zolderverdieping onder de nok. Aan zuidoostelijke zijde van de bergruimte bevindt zich een tweede slaapkamer. Deze bestaat uit een voorvertrek en een slaapruiimte die door middel van een scheidingswand met enkele opgeklampte deur van elkaar gescheiden worden. Het voorvertrek is net als de grote slaapkamer uitgerust met een bescheiden schouwmantel in geglazuurde baksteen. In de dakverdieping is onder het dakvolume van de zuidoostelijke geveluitsprong een badkamer ondergebracht. Deze ruimte werd in het laatste kwart van de 20ste eeuw vernieuwd. Het gebint is zichtbaar gelaten.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens meerdere plaatsbezoeken op 19 september 2017 en 4 januari 2018. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Behoudens verborgen gebreken, bevindt het pand zich in een goede toestand. De leien bedaking en daklijsten hebben binnenkort onderhoud nodig. Op een aantal plaatsen in de dakverdieping werden immers tekenen van vochtschade vastgesteld. Ook het buitenschrijnwerk, inzonderheid de houten buitenluiken, is aan herstel toe.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

2.1.1. Historische waarde

Bij zijn aankomst in Linkebeek in het voorjaar van het jaar 1905 richtte Herman Teirlinck zich onmiddellijk op de bouw van zijn eigenwoning aan de Koekoekbeek. De idyllische schrijverswoning ligt geïsoleerd in de beekvallei op een stuk grond dat Teirlinck reeds in 1903 aankocht van Petrus Van Uffelen, uitbater van het nabijgelegen café-restaurant *À l'Île de Robinson*. De representatieve cottage-villa uit 1905 bleef ondanks de wijzigingen aan het interieur relatief goed bewaard en vormt één van de meest spraakmakende schrijverswoningen uit de periode 1900-1914. Momenteel werden er reeds een twintigtal schrijverswoningen geïnventariseerd in Vlaanderen, waarvan negen woningen als monument beschermd werden. Zo werd onder meer Teirlincks tweede woning aan de Uwenberg in Beersel in 2014 reeds als monument beschermd (MB 2 oktober 2014)⁴². Samen met de schrijverswoning van Stijn Streuvels, het Lijsternest (1904), vormt de Villa Herman Teirlinck één van de best bewaarde voorbeelden van de vroeg 20ste-eeuwse schrijverswoning in Vlaanderen.

2.1.1.1. Herman Louis César Teirlinck (Sint-Jans Molenbeek 1879 – Beersel 1967)

Herman Louis César Teirlinck (1879-1967) was een Belgische roman- en toneelauteur en dichter. Hij geldt als één van de grote vernieuwers van de Vlaamse toneel- en letterkunde. Na een korte betrekking bij de Dienst Schone Kunsten van de Stad Brussel (1902-1905) richtte Teirlinck zich vanaf 1905 definitief op het schrijverschap. Sterk beïnvloed door het nalatenschap van de Van-Nu-en-Straks-beweging debuteerde hij met een aantal realistisch-naturalistische boerenromans en stadsromans. In 1903 richtte hij samen met directe collega-schrijvers het toonaangevend tijdschrift *Vlaanderen: maandschrift voor Vlaamsche letterkunde* (1903-1907), waarin bijdragen van Vlaanderers meest invloedrijke auteurs de revue passeerden. In 1919 werd Teirlinck aangesteld als lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde. Een jaar later werd hij benoemd als Vlaams leraar van de hertog van Brabant en raadsheer voor Kunst en Wetenschap aan het Koninklijk Hof. In die hoedanigheid werd hij vertrouweling van het Belgisch Hof onder het koningschap van Albert I, Leopold III en Boudewijn. Vanaf 1928 was Teirlinck verbonden aan de Nationale Hogere School voor Sierkunsten (1928-1951) als docent techniek van het toneel. Teirlinck richtte er een experimenteel theaterlaboratorium in waarmee hij het expressionistisch toneel in Vlaanderen op de kaart zette. In 1938 zou hij zijn goede vriend Henry van de Velde opvolgen als directeur aan dit vooraanstaand kunstinstituut. Kort na zijn aanstelling werd de naam gewijzigd in Nationale Hogere School voor Bouw- en Sierkunsten. Teirlinck zou zich voor het Vlaams toneel blijven inzetten en lag in 1946 mee aan de basis van het Nationaal Toneel en de Studio van het Nationaal Toneel te Antwerpen. Als eerbetoon voor zijn baanbrekend werk werd de studio kort na zijn dood in 1967 'Studio Herman Teirlinck' gedoopt. Teirlinck mocht gedurende zijn leven verschillende honoraties en bekroningen in ontvangst nemen. In 1925 en 1928 won hij de Staatsprijs voor toneelletterkunde voor zijn toneelwerken *De man zonder lijf* en *Ave*. In 1950 won hij de grote vijfjaarlijkse Staatsprijs voor de Vlaamse Letterkunde voor zijn gezamenlijk werk. Zes jaar later werd hij als eerste gehuldigd met de Grote Prijs der Nederlandse Letteren, een prestigieuze prijs die gezamenlijk door de Belgische en Nederlandse regering ingericht werd. Teirlinck werd viermaal doctor honoris causa, namelijk aan de Vrije Universiteit van Brussel (1938), de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam (1947), de Rijksuniversiteit van Luik (1954) en de Rijksuniversiteit van Gent (1959).

2.1.1.2. Kunstenaars- en schrijverswoningen in het fin-de-siècle

⁴² Ministerieel besluit tot bescherming als monument van de woning Herman Teirlinck in Beersel van 2 oktober 2014

De bouw van een afgelegen, landelijke kunstenaarswoning sluit aan bij een algemene trend die zich aan het eind van de 19de eeuw in progressieve literaire en artistieke middens zou voortzetten. Onder de beeldende kunstenaars brak de nieuwe generatie impressionisten principieel met de ateliercultus die de voorgaande decennia in mondaine, grootstedelijke kunstenaarsmilieus opgang maakte⁴³. Jonge, progressieve kunstenaars namen in toenemende mate aanstoot aan de geraffineerde, rijk gedecoreerde kunstenaarsateliers die het maatschappelijk aanzien en de gecultiveerde smaak van de artistieke elites dienden uit te dragen. De sfeer die rond de stedelijke werkplek van de gearriveerde kunstenaar hing werd door de artistieke avant-garde als vals, kunstmatig en zelfs decadent weggezet. Velen ontvluchtten het hectische stadsleven en ruilden hun atelier liever in voor een bescheiden kunstenaarswoning op het platteland. Het alledaags dorpsleven en het direct contact met de natuur werd onontbeerlijk bevonden voor hun nieuwe kunstpraktijk. Emile Claus (1849-1924) zou zich om die reden in 1888 reeds in Astene-aan-de-Leie vestigen⁴⁴. Op een boogscheut van diens Villa Zonneschijn ontwikkelde zich rond de eeuwwisseling in het naburige Sint-Martens-Latem een heuse kunstenaarskolonie⁴⁵. In Brussel zouden gelijkaardige processen het artistiek zwaartepunt van de stad naar het platteland doen verleggen. Vrijgevochten (post)impressionisten en luministen zochten er hun gading in de bosrijke rand van het Zoniënwood in de gemeentes Ukkel, Watermaal-Bosvoorde, Linkebeek en haar groene uitlopers in Tervuren. Zowel in de oostelijke als zuidoostelijke periferie zouden bloeiende kunstenaarskolonies het licht zien, eerst in Tervuren en later in Ukkel en Linkebeek.

De aantrekkingskracht van de ongerepte natuur en het authentieke plattelandsleven liet zich ook onder schrijvers en letterkundigen voelen. Prosper Van Langendonck (1862-1920) en de eerste generatie Van Nu en Straksers coördineerden in 1896 de werkzaamheden aan hun revolutionair literair blad vanuit de bossen van Verrewinkel. De uit Gent afkomstige Karel van de Woestijne (1878-1929) streek kort na de eeuwwisseling neer in Sint-Martens-Latem en sloot zich er aan bij de aldaar huizende schildersbende. Tussen 1899 en 1914 pendelde de eminente dichter Émile Verhaeren (1855-1916) tussen Parijs en het landelijke Roisin in Henegouwen. Hij betrok er een buitenhuis in het idyllische Le Caillou-qui-bique niet ver van de Franse grens. Tot de meest emblematische schrijverswoningen uit die periode behoort echter het Lijsternest, de eigenwoning die Stijn Streuvels (1871-1969) tussen 1903 en 1904 in Ingooigem liet neerzetten⁴⁶. De woning naar ontwerp van de Kortrijkse architect Jozef Viérin (1872-1949) vormde het sluitstuk van Streuvels persoonlijk onderzoek naar de traditionele landelijke architectuur van eigen bodem. Het Lijsternest geldt als eigenlijke synthese van de Vlaamse baksteenbouw en gaat terug op historische hoeves uit de streek die de opdrachtgever tijdens het ontwerpproces als richtinggevend voorbeelden aanreikte.

2.1.1.3. Herman Teirlinck in Linkebeek

In navolging van Prosper Van Langendonck en de eerste generatie Van Nu en Straksers zou ook de jonge Herman Teirlinck in Linkebeek neerstrijken. Met de bouw van een afgelegen schrijverswoning verscholen in het groen hoopte de ambitieuze literator zich in alle rust op het schrijverschap te kunnen richten. Hiertoe had hij reeds zijn betrekking als stedelijk beambte bij de Stad Brussel opgegeven. De vrijstaande cottagewoning vormt in dit opzicht een keerpunt in de loopbaan van één van de meest vooraanstaande Vlaamse

⁴³ VAN CLEVEN J., POULAIN N. VAN SANTVOORT L. 1987: *Kunstenaarsateliers*, Gent, 26

⁴⁴ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 1991: *Villa Zonneschijn* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/38055> (geraadpleegd 17 januari 2018)

⁴⁵ DE SMET J. 2000: *Sint-Martens-Latem en de kunst aan de Leie: 1870-1970*, Tielt, 352 ; BOYENS P. 1992: *Sint-Martens-Latem, kunstenaarsdorp in Vlaanderen*, Tielt, 637

⁴⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 1991: *Kunstenaarswoning Het Lijsternest en tuin* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/38055> (geraadpleegd 17 januari 2018)

letterkundigen uit de eerste helft van de 20ste eeuw. Linkebeek bleek de ideale artistieke voedingsbodem voor de debutant-romancier. Teirlinck zocht er vrijwel onmiddellijk aansluiting bij een aantal prominente kunstenaars die reeds voor hem in de landelijke Brabantse gemeente neerstreken. Hij hield er nauwe contacten met kunstzinnige vernieuwers als Ferdinand Schirren, Auguste Oleffe, Willem Paerels, Louis Thévenet en Edgar Tytgat, schilders-beeldhouwers die later bekend kwamen te staan als de Brabantse fauvisten. Teirlinck stond er mee aan het roer van de bloeiende fauvistische kunstenaarskolonie die zich rond de figuur van brouwer-mecenas François Van Haelen (1872-1939) gevormd had. De schrijver zou zelfs een aantal nieuwe namen onder hun aandacht brengen. Met sommige fauvisten sloot Teirlinck een hechte, blijvende vriendschapsband.

De aanwezigheid van de uit Brussel uitgeweken artistieke avant-garde in Linkebeek heeft ontegensprekelijk invloed gehad op de literaire proza die na 1905 tot stand kwam. Zo zijn er opmerkelijke parallellen te trekken tussen het luministisch impressionisme van collega-schilders en de beschrijvingen in Teirlincks eerstvolgende bundel *Zon* (1906). Teirlinck trachtte de schilderkundige effecten inzake licht- en kleurwerking literair gestalte trachtte te geven. In een aantal vrije beschrijvingen uit de bundel zijn directe linken aan te wijzen met het interieur van zijn schrijverswoning en de opmerkelijke vergezichten op de omliggende weilanden die hij vanuit zijn woon- en schrijfkamer kon waarnemen. De authentieke schrijverswoning in Linkebeek rappelleert aan een bloeiend kunstleven dat Linkebeek rond de eeuwwisseling in de ban hield. Het huis van Teirlinck was er een vooraanstaande ontmoetingsplek voor de artistieke zwaargewichten die in de Brusselse rand vertoefden en bekleedt als dusdanig een bijzondere positie in de merkwaardige kruisbestuiving die er tussen de plastische kunsten en de Vlaamse letteren plaatsvond.

De aanwezigheid van Teirlinck in Linkebeek tussen 1905 en 1921 bleef ook de dorpsgemeenschap en het lokaal bestuur niet onopgemerkt. Teirlinck lag er aan de basis van de oprichting van de eerste volksbibliotheek (1910) en nam er de leiding van het plaatselijk amateur-toneelgezelschap voor zijn rekening. Het is tijdens de Linkebeekse periode dat de schrijver zijn eerste ervaringen met toneelregie opdeed. In het verkiezingsjaar van 1911 zou de schrijver zich eveneens met de lokale politiek inladen door zich achter de kandidatuur van de liberaal Max Müser te scharen.

2.1.1.4. Historische waarde – samenvatting

De Villa Herman Teirlinck werd in 1905 door Herman Louis César Teirlinck op een afgelegen stuk grond in de valleibedding van de Koekoekbeek opgetrokken. De bescheiden vrijstaande villa in cottagestijl vormde tussen 1905 en 1921 de officiële verblijfplaats van één van Vlaanderens meest vooraanstaande literaire vernieuwers. Het originele concept, de ruimteverdeling en de interieurafwerking bleef op vele plaatsen intact bewaard. Door haar authentiek karakter vormt de cottagewoning een zeldzaam voorbeeld van een landelijke schrijvers- of kunstenaarswoning uit het begin van de 20ste eeuw. De bouw van een afgelegen schrijverswoning op het platteland sluit aan bij een algemene tendens die zich in het fin-de-siècle onder de hoofdstedelijke avant-garde voortzette en die het artistiek zwaartepunt van de stad naar het platteland zou verleggen. Reeds een aantal jaar voor Teirlincks aankomst in Linkebeek had de gemeente zich ontpopt tot de nieuwe uitvalbasis van de uit Brussel uitgeweken literaire en artistieke vernieuwers. Teirlincks eerste eigenwoning werd er een belangrijk trefpunt van de aldaar huizende Brabantse fauvisten. De schrijverswoning aan het Koekoekpad is als dusdanig één van de enige resterende bouwkundige relictten in de gemeente die de aanwezigheid van de bloeiende kunstenaarskolonie in herinnering brengt. De woning en de unieke vergezichten op het omliggend weiland vormden een directe inspiratiebron voor Teirlincks literaire proza die kort na 1905 tot stand kwam. Het geïsoleerd karakter van de woning illustreert het romantisch ideaal rond het schrijverschap dat in artistieke middelen aan het fin-de-siècle gecultiveerd werd. Teirlincks idyllische woonst aan de Koekoekbeek neemt een bijzondere

positie in het literair-artistiek traject dat de kunstenaar in de vooroorlogse periode doormaakte.

2.1.2. Architecturale waarde

De Villa Herman Teirlinck in Linkebeek bezit een aantal architecturale kwaliteiten die aansluiten bij de ideeën rond landelijk wonen die binnen progressieve artistieke middens circuleerden. De vrijstaande woning werd geconcipieerd als een bescheiden cottagevilla die met bijzonder veel zorg in de omgeving ingeplant werd. Het noordoostelijk overdekt terras en de brede raampartijen van de woon- en werkkamer en het salon werden zo georiënteerd dat deze unieke vergezichten op het omliggend weiland boden. Als ontwerpstyl koos Teirlinck resoluut voor de in zwang zijnde cottigestijl, wat zich aan de buitenzijde onder meer veruitwendigde in het imitatievakwerk van de geveltoppen en het gevarieerd dakenspel. Voor het ontwerp en de uitwerking liet Teirlinck zich inspireren door één van de meest spraakmakende kunstenaarswoningen uit de Brusselse rand die in deze stijl uitgevoerd werd: de Villa Bloemenwerf (1895) in Ukkel⁴⁷. Deze vrijstaande cottagewoning die schilder-ontwerper Henry van de Velde (1863-1957) tien jaar eerder voor hemzelf en zijn vrouw Maria Sèthe liet bouwen gold zowat als het prototype van de landelijke kunstenaarswoning⁴⁸. Met het ontwerp en de inrichting van het woonhuis zette van de Velde definitief de stap van de beeldende naar de toegepaste kunsten en de architectuur. Bloemenwerf gold als totaalconcept waarin de uitgangspunten van de Engelse *Arts & Crafts*-beweging zich zowel wat betreft de buiten- als binneninrichting lieten voelen⁴⁹. Naar alle waarschijnlijkheid vormde van de Veldes artistiek manifest de directe inspiratiebron voor het inhoudelijk en vormelijk programma van Teirlincks schrijverswoning in Linkebeek. De twee kenden elkaar reeds van de redactie van het avant-gardetijdschrift *Van Nu en Straks*. Henry van de Velde verzorgde er als ontwerper vanaf 1893 de grafische vormgeving van het blad. Ondanks het leeftijdsverschil van zestien jaar zou Henry van de Velde een belangrijke rol blijven spelen in het leven en de loopbaan van Teirlinck. Via enkele van zijn collega's Van Nu en Straksers – in het bijzonder via Antwerps criticus en journalist Emmanuel de Bom – had Teirlinck het ideeëngoed van William Morris en de *Arts & Crafts*-beweging reeds opgepikt. Het is echter door Henry van de Velde dat hij overtuigd raakte van diens ideeën rond een persoonlijke kunstbeoefening en de esthetische revolutie waarin een samensmelting van de verschillende kunstvormen gepropageerd werd.

Net als van de Velde zou Teirlinck zich als autodidact toeleggen op het ontwerp van zijn eigen woning en de vormgeving van de volledige binneninrichting ervan. Hierbij maakte hij geen onderscheid tussen de verschillende kunsten. Met evenveel zorg richtte hij zich op de lijnvoering van het lijstwerk van deuren en ramen en het koperen deurbeslag als het ontwerp van de vier buitengevels. Onder invloed van de Engelse *Arts & Crafts*-beweging en in navolging van van de Velde werd de woning in een Engels geïnspireerde cottigestijl uitgevoerd in de lijn van architecten C.F.A. Voysey (1857-1941) en M.H. Baillie Scott (1865-1945). Net als Bloemenwerf werden de geveltoppen in een ritmerend imitatievakwerk uitgevoerd. In tegenstelling tot van de Veldes woning is het grondplan en de ruimtelijke indeling van Teirlincks woning veel traditioneler opgevat. De verbindende functie van de centrale gang rappelleert sterk aan de typische 19de-eeuwse dubbelhuisindeling. Hoewel Teirlinck in de detaillering van de deur- en schouwlijsten en het hang- en sluitwerk duidelijk vernieuwing opzocht is hij minder onderlegd en vooruitstrevend als zijn voorbeeld van de Velde. In dit opzicht kan dan ook sterk getwijfeld worden aan een mogelijke inbreng van deze laatste tijdens de ontwerpfase van Teirlincks woning. Sommige auteurs beweren dat het ontwerp van de glas-in-loodpartijen van van

⁴⁷ BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST 2016: Villa Bloemenwerf Vanderaylaan 102 [online], <http://www.irismonument.be/nl/Ukkel.Vanderaeylaan.102.html> (geraadpleegd 17 januari 2018)

⁴⁸ VAN CLEVEN J., POULAIN N. VAN SANTVOORT L. 1987: *Kunstenaarsateliers*, Gent, 3

⁴⁹ FÖHL T., WALTER S., ADRIAENSSENS W., et. al. 2013: *Henry van de Velde: passie, functie, schoonheid*, Tielt, 68-88

de Veldes hand zijn⁵⁰. De ontwerptekening verschilt echter danig met de glas-in-loodontwerpen in art nouveau die de veelgevraagde ontwerper rond die tijd afleverde, waardoor ook aan deze stelling getwijfeld kan worden⁵¹. Desalniettemin getuigt de schrijverswoning van Teirlinck van de invloed van de Villa Bloemenwerf en de snelle verspreiding van het *Arts & Crafts*-idioom in artistieke middens.

De Villa Herman Teirlinck (1905) in Linkebeek is tot dusver de enige gekende schrijverswoning in Vlaanderen die door de schrijver-bouwheer zelf ontworpen werd. Hoewel Stijn Streuvels het ontwerpproces van zijn woonst het Lijsternest (1904) van dichtbij opvolgde en creatief aanstuurde deed hij voor de architecturale uitwerking beroep op architect Jozef Viérin. Teirlinck stond daarentegen volledig zelf in voor het ontwerp van de buiten- en binneninrichting van zijn woonst. De representatieve cottagewoning aan het Koekoekpad is als dusdanig een getuige van de veelzijdigheid die door het jonge schrijverstalent aan de dag gelegd werd, in het bijzonder van diens artistieke kwaliteiten als ontwerper. Gekend is dat Teirlinck zich voordien reeds toelegde op het ontwerp van de boekbanden voor zijn literair werk en zich voor zijn Linkebeekse toneelproducties eveneens zou opwerpen als decor- en kostuumontwerper.

2.2. Motivering van het type bescherming

De Villa Herman Teirlinck wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemene belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

Een bescherming als monument wordt gemotiveerd door de grote samenhang tussen het interieur en het exterieur van de schrijverswoning. De vrijstaande villa in cottagestijl vormt een uitzonderlijk bouwkundig geheel met een relatief gaaf bewaard interieur.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

De bescherming als monument omvat de voormalige schrijverswoning Villa Herman Teirlinck (Koekoekpad 21), met inbegrip van de omliggende tuin en het tuinhuis. De afbakening van het beschermd onroerend goed is gebaseerd op de historische kadastrale situatie en begrenzing van het perceel.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

⁵⁰ VAN DEN BOSSCHE S. 2006: 'In een schamel dorp, onder schamele landmensen een toeverlaat te zoeken': Herman Teirlinck in Linkebeek, *Vlaanderen*, 55.311, 139-146

⁵¹ Zie onder meer Henry van de Veldes glas-in-loodontwerpen voor het Huis Otlet (1898) aan de Livornostraat – BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST 2006: *Huis Otlet Florencestraat 13 Livornostraat 48* [online], http://www.irismonument.be/nl.Brussel_Uitbreiding_Zuid.Florencestraat.13.html (geraadpleegd 17 januari 2018)

Aan westelijke zijde van de Alsebergsesteenweg ligt de uitloper van de Meigemheide, gelegen op het grondgebied van de gemeente Beersel en beschermd als cultuurhistorisch landschap (KB 16 februari 1978).

De Villa Herman Teirlinck, waarvan de bescherming als monument voorligt, is opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed en werd sinds 2011 vastgesteld als bouwkundig erfgoed.

2.4.2. Ruimtelijke Ordening:

Gewestplan 25 (Halle-Vilvoorde-Asse): Parkgebied (Datum goedkeuring: 07.03.1977).

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het beschermingsbesluit.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden er van aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen. Dat zijn deze:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

4. BRONNEN

4.1. Archieven

4.1.1. Kadasterarchief Vlaams-Brabant

Mutatieschetsen Linkebeek,
1906/21; 1973/15;

Kadastrale legger Linkebeek,
artikel 525; artikel 760;

4.1.2. Letterenhuis Antwerpen

Archief van André de Ridder

Briefwisseling – Brieven aan André de Ridder
Brieven van Herman Teirlinck (1908-1959) T176/B

Werkstukken – Manuscripten en typoscripten – Beschouwend werk
Herman Teirlinck (januari 1908) R 462 / 155, R 462 / 156

Verzamelingen – Verzamelde foto's
Mathilde Lauwers, echtgenote van Herman Teirlinck, leunend op piano
T 176/P (69153)
Huis van Herman Teirlinck te Linkebeek T 176/P (69153)

4.2. Mondelinge en schriftelijke bronnen

Mondelinge informatie verkregen van mevr. Nadine Van Uffelen, op donderdag 4 januari 2018

Mondelingen en schriftelijke informatie verkregen van Stefan van den Bossche, biograaf en Teirlinck-expert op dinsdag 21 november 2017

4.3. Literatuur

DE RIDDER A. 1909: *Onze schrijvers geschetst in hun leven en werken. Tweede bundel (Vlaamsche schrijvers)*, Baarn.

DUVOSQUEL J.-M. & DE BECKER U. 1994: *Het Brabants fauvisme: de verzameling François Van Haelen*, Brussel.

GEYSELS A. 2004: Linkebeek vroeger en nu: Wijk Verrewinkel (5), de Sint-Elooishoeve en Prosper Van Langendonck, *Sjoenke*, 44.254.

GEYSELS A. 2008: Linkebeek vroeger en nu: Herman Teirlinck – deel 1, *Sjoenke*, 48.299.

GEYSELS A. 2009: Linkebeek vroeger en nu: Langs de Alsebergsesteenweg (6): Huize Herman Teirlinck, *Sjoenke*, 49.302.

GEYSELS A. 2008: Linkebeek vroeger en nu: Langs de Alsebergsesteenweg (4), de brouwerij Van Haelen, *Sjoenke*, 48.298.

GEYSELS A. 2009: Linkebeek vroeger en nu: Langs de Alsebergsesteenweg (7): De Brouwerij Theunissen (Plumka), *Sjoenke*, 48.304.

THEYS C. & GEYSELS J. 1957: *Geschiedenis van Linkebeek*, Brussel.

VAN DEN BOSSCHE S. 2006: 'In een schamel dorp, onder schamele landmensen een toeverlaat te zoeken': Herman Teirlinck in Linkebeek, *Vlaanderen*, 55.311.

VAN DEN BOSSCHE S. 2006: Zon, Linkebeek en luministisch impressionisme: een bundel verzamelde beschrijvingen van Herman Teirlinck als additionele ode aan de schilderkunst, in: VAN DEN BOSSCHE S., *Op zoek naar gestalten: artistieke verkenningen in literair-historisch perspectief*, Antwerpen.

VAN DEN BOSSCHE S. 2006: Herman Teirlinck en het luministisch impressionisme. Een bundel beschrijvingen als additionele ode aan de schilderkunst, in: DE CLERCQ & VAN DEN BOSSCHE S., *Zangers der groene warande: beelden van de literair-historische groene rand rond Brussel*, Leuven.

VAN DEN BOSSCHE S. 2017: *Ge zijt zoveel mensen geweest: Herman Teirlinck (1879-1967)*, Antwerpen.

VANHEMELRYCK F. 1979: Herman Teirlinck tussen Zenne en Zoniën, in: VANHEMELRYCK F., DE BECKER U., BOUSSET H., et. al., *Herman Teirlinck*, s.l.

4.4. Internetbronnen

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2011: *Linkebeek* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121474> (geraadpleegd op 17 januari 2017).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED. 2010: *Brouwerijcomplex* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/212509> (geraadpleegd op 17 januari 2017).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED. 2010: *Brouwerswoning* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/212507> (geraadpleegd op 17 januari 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 1991: *Villa Zonneschijn* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/38055> (geraadpleegd op 17 januari 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 1991: *Kunstenaarswoning Het Lijsternest en tuin* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/38055> (geraadpleegd op 17 januari 2018).

BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST 2016: *Villa Bloemenwerf Vanderaylaan 102* [online], <http://www.irismonument.be/nl/Ukkel.Vanderaeylaan.102.html> (geraadpleegd op 17 januari 2018).

Fabritius, Onlinecatalogus van de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Inventarisnummer 6407 [online], http://www.opac-fabritius.be/nl/F_database.html (geraadpleegd op 17 januari 2018).

Geoloket Vlaams-Brabant, Atlas der Buurtwegen, Document/LNK_PW_001.jpg [online], <http://geo.vlaamsbrabant.be/atlasbuurtwegen> (geraadpleegd op 17 januari 2018).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotobijlage bij het ministerieel besluit bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie